

Finanszírozva az Európai Bizottság 2014–2020-as időszakra vonatkozó „Jogok, egyenlőség és polgárság programjának” keretében

A tagállami bíró szerepe az EU antidiszkriminációs irányelveinek alkalmazásában: a nemzeti jogrendszerekhez való viszony; az előzetes döntéshozatali eljárás

Előadó: dr. Halmos Szilvia,

bíró (Fővárosi Törvényszék, Munkaügyi Kollégiuma), európai jogi szaktanácsadó bíró megbízott oktató (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar, Munkajogi Tanszék)

European Academy of Law, EU GENDER EQUALITY LAW
Hungarian Academy of Justice, Balatonszemes, 5 September 2018

1

Miért éppen a tagállami bíró?

- ▶ Decentralizált jogérvényesítés:
 - az uniós jognak nincs saját végrehajtási mechanizmusa
→ a tagállami jogalkalmazó szervek a fókuszban

▶

A tagállami jog megfelel az uniós jognak	A tagállami jog oly módon is értelmezhető, hogy az uniós jognak megfeleljen, de ettől eltérően is	A tagállami jog nem felel az uniós jognak
--	---	---

- ▶ A bírói fórumok közti kapcsolat:
 - Párbeszéd vagy pengeváltás?

2

A tagállami bíró kétféle aktivitása

Önálló értelmezés és alkalmazás

Előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezése

3

Önálló értelmezés, alkalmazás

- ▶ Acte claire: az uniós jog értelmezése teljesen világos
Acte éclairé: az EUB már értelmezte az uniós jogot
(C-283/81. CILFIT → „CILFIT-kritériumok”)
- ▶ Különös óvatosság: legfelső bírói fórum
- ▶ A nemzeti bíró által alkalmazható értelmezési elvek és mechanizmusok:
 - Lojalitás – az uniós jog teljes, hatékony érvényesülése + egyenértékűség elve
 - Az uniós jog elsőbbsége
 - Közvetlen hatály

4

Önálló értelmezés, alkalmazás

- ▶ Lojalitás – az uniós jog hatékony érvényesítése („*effet utile*”)
 - EUSZ 4. cikk (3) bekezdése: „[...] a tagállamok a Szerződésekből, illetve az Unió intézményeinek intézkedéseiből eredő kötelezettségek teljesítésének biztosítása érdekében megteszik a megfelelő általános vagy különös intézkedéseket [...]”
 - A nemzeti bíróságot is köti
(*C-33/76. Rewe*)
 - Az uniós joggal összhangban kell értelmezni a nemzeti jogot (nemcsak a harmonizált jogot)
(*C-397/98. és C-410/98. Metallgesellschaft, C-446/03. Marks&Spencer, C-246/89. Commission v United Kingdom, C-279/93. Schumacker, C-397/01. Pfeiffer*)
 - Speciális eset: irányelvek közvetett hatálya (ld. később)
 - Tagállami kárfelelősség az át nem ültetett irányelvek kapcsán (ld. később)
- ▶ Egyenértékűség elve: az uniós jogból eredő jogok érvényesítésének feltételei nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint a nemzeti jogból fakadó igényeké (*C-33/76. Rewe, később pl. C-261/95. Palmisani; C-118/08. Transportes Urbanos*)

5

Önálló értelmezés, alkalmazás

- ▶ Az uniós jog elsőbbsége
 - Az EUB alkotta elv
 - Az uniós jog a nemzeti jog fölött elsőbbséget élvez, ahol a tagállam korlátozta a saját szuverenitását
 - annak keletkezési idejétől függetlenül
 - a tagállami alkotmányokkal szemben is?
 - Az uniós rendelkezéssel ellentétes nemzeti jog félretétele
 - Az ilyen nemzeti jogszabály nem válik érvénytelenné, csak ilyenkor nem alkalmazható
 - Nincs szükség érvénytelenítő aktusra
 - Feltétele: közvetlen hatályú uniós jogi norma
 - (*C-6/64. Costa; C-1/70. International Handelsgesellschaft, C-106/77. Simmenthal II, C-99/87. Dow Chemical Ibérica, C-285/98. Kreil*)

6

Önálló értelmezés, alkalmazás

▶ Közvetlen hatály

- Jelentése: magánszemélyek közvetlenül hivatkozhatnak az uniós jog rendelkezésére nemzeti bíróságuk előtt.
- A különféle uniós jogforrások esetén különféleképpen érvényesül
 - Elsődleges jog (ideértve: Alapjogi Charta)
 - Másodlagos jog – antidiszkriminációs irányelvek?

7

Önálló értelmezés, alkalmazás

▶ Elsődleges jog

- Vertikális közvetlen hatály
(*C-26/62. Van Gend, C-57/65. Lütticke, C-339/89. Alsthom Atlantique*)
 - Az állammal szemben való joggyakorlás (*C-341/05. Laval*)
 - Feltételei:
 - Feltétlen (*C-2/74. Reyners*)
 - Kellően pontos
 - (A többi feltétel erodálódott)
- Horizontális közvetlen hatály:
 - *Defrenne I. és II. (C-43/75., C-149/77.)*: az EUMSZ 157. cikk (férfiak és nők egyenlő bérezése)
 - *Walrave and Koch (C-36/74.)*: az EUMSZ 18., 45., 56. cikk (állampolgársági alapú diszkrimináció tilalma)

8

Önálló értelmezés, alkalmazás

- Alapjogi Charta
 - Charta hatálya az 51. cikk szerint:
 - Uniós intézményeket és szerveket köti
 - A tagállamokat csak akkor, ha az uniós jogot hajtják végre
 - *C-414/16. Egenberger.*
 - A Charta 21. cikkének (1) bekezdésében kimondott diszkriminációtilalom önmagában elegendő ahhoz, hogy a magánszemélyekre olyan jogot ruházzon, amelyre azok a közöttük az uniós jog hatálya alá tartozó területen folyamatban lévő jogvitában hivatkozhatnak. (71. pont)

9

Önálló értelmezés, alkalmazás

- Irányelvek:
 - Az irányelvek közvetlen hatályának problematikája
 - Vertikális közvetlen hatály
 - Feltételei
(*C-41/74. Van Duyn, C-148/78. Ratti, C-8/81. Becker*)
 - Feltétel nélküli, kellően pontos
 - Lejárt az átültetési határidő
 - A határidőig is van egyfajta lojalitási kötelezettség (*C-129/96. Inter-Environnement Wallonie*)
 - Az állammal szemben
 - Az államfogalom kiterjesztő értelmezése (*C-188/89. Foster, C-103/88. Constanzo*)
 - Az állam mint munkáltató is (*C-152/84. Marshall*)

10

Önálló értelmezés, alkalmazás

- Horizontális közvetlen hatály:
 - Alapvetően kizárt (*Marshall, Foster, C-91/92. Dori*)
 - A hátrányos megkülönböztetés tilalma mint az uniós jog általános elve horizontális közvetlen hatállyal bír!
 - Nem az antidiszkriminációs irányelvek alapján! – közös alkotmányos hagyományok + Charta 21. cikk (1) bek.
 - A bíró kötelezettsége:
 - Eltekinteni az ellentétes nemzeti jog alkalmazásától (de adott esetben mérlegelni kell az EU jog által is védett versengő alapjogokat [*Egenberger: diszkriminációtilalom kontra egyházak autonómiája*]). Ugyanazon előnyöket kell biztosítani, mint a kedvezményezetteknek, amennyiben létezik érvényes hivatkozási rendszer (*C-501/12–C-506/12. Specht; C-406/15. Milkova, C-193/17. Cresco*)
 - A helytelen ítélkezési gyakorlattól is el kell térni (akár a bizalomvédelmi elv rovására is)
 - Határa:
 - *contra legem* értelmezés; általános jogelvek (jogbiztonság, visszaható hatály tilalma)
 - bírói jogalkotás (pl. további szankciók – *C-407/14. Camacho*)

(*C-144/04. Mangold, C-555/07. Küçükdeveci, C-441/14. Dansk Industri, Egenberger, C-147/08. Römer, C-176/12. Association de médiation sociale, C-80/86. Kolpinghuis Nijmegen, C-105/03. Pupino*)

11

Önálló értelmezés, alkalmazás

- ▶ Az irányelvnek közvetlen hatályának hiányában:
 - Közvetett hatály:
 - a tagállami bíróság köteles a nemzeti jogot úgy értelmezni, hogy az irányelv eredményének eléréséhez a lehető legteljesebb mértékig figyelembe veszi a szóban forgó irányelv szövegét és célját
 - Határa: nem kell *contra legem* értelmezni
(*Von Colson, Marleasing, Miret, Dori, Pfeiffer, Pupino, Dansk Industri, Kolpinghuis Nijmegen*)
 - A tagállam kártérítési felelőssége
(*Francovich*)

12

Előzetes döntéshozatali eljárás

- ▶ EUMSZ 267. cikk
- ▶ „az EUMSZ 267. cikkel bevezetett eljárás a Bíróság és a nemzeti bíróságok közötti együttműködés eszköze, amelynek révén az előbbi az utóbbiak által eldöntendő jogviták megoldásához szükséges támpontokat nyújt az unió jog értelmezése terén” (C-614/14. *Ognyanov*)

13

Előzetes döntéshozatali eljárás

- ▶ Mi számít bíróságnak?
 - Feltételei:
 - Jogszabály hozza létre
 - Állandó
 - Kötelező hatáskör
 - Kontradiktórius eljárás
 - Független
 - Jogszabályok alapján dönt
 - (C-61/65. *Vaasen-Göbbels*)
 - Az alsóbb fokú bíróság joga nem vonható el (C-210/06. *Cartesio*)
 - A legfelső fórumnak kötelező (kivéve: acte claire/éclaire) (C-416/17. számú *Európai Bizottság kontra Franciaország* – kötelezettségzegés megállapítása mulasztás esetén)
 - A bíróságot nem kötik a felek indítványai

14

Előzetes döntéshozatali eljárás

▶ Milyen ügyben?

- A konkrét ügyben alkalmazandó uniós jog értelmezése
 - NEM:
 - Ténykérdések
 - Nemzeti jog értelmezése
 - „Összhangban van-e...?” helyett: „Akként értelmezendő-e [az uniós jog], hogy azzal ellentétes-e [a nemzeti jog]?”
 - Nem kapcsolódik az alapügyhöz, hanem csak hipotetikus kérdés (*C-53/03. Syfait!*)
 - Az uniós jog érvényessége
 - Csak EUB mondhatja ki az érvénytelenséget
 - Pl. *C-363/12. Z.-ügy* - az uniós jog érvényességének kérdése az UNCRPD fényében

15

Előzetes döntéshozatali eljárás

▶ Az utalás formája

- Nemzeti eljárásjogban meghatározottak szerint, de ez sem lehet ellentétes az uniós szabályokkal
- Az alapügy felfüggesztése
- Az eljárás mely szakaszában? - egyedi körülményektől függ
- Az EUB Hivatalának ajánlott küldeményként vagy az e-Curia felületen; szerkeszthető formában e-mailen is (az iratanyagot is)

▶ A beadvány tartalma:

- Egyszerű, felesleges tényektől, adatoktól mentes (ajánlott max. 10 oldalban összefoglalni)
- Nemzeti nyelv (a mellékleteket nem fordítják le!)
- Tartalma: Id. Az Ajánlás és Melléklete
 - Ajánlások a nemzeti bíróságok figyelmébe az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek előterjesztésére vonatkozóan (HL C 380, 8.11.2019, p. 1-9.)
 - Releváns tények és nemzeti jogszabályok (fogalommagyarázattal), ítélkezési gyakorlat, uniós relevancia (okok; kapcsolat) (felek érvei, az előterjesztő bíróság álláspontja)
 - + kérdések (elkülönítve, önmagában is érthető legyen)
- Adatvédelem (a magánszemélyek személyes adatai kitakarandók [„XY”] + küldjünk nem anonimizált verziót is)

16

Előzetes döntéshozatali eljárás

- ▶ **Költség**
 - Díjmentes
 - A feleknél felmerülő költség: nemzeti szabályok szerint a bíróság v. az EUB engedélyezhet költségmentességet (pl. jogi képviselőre)
- ▶ **Gyorsított vagy sürgősségi eljárások (Ajánlás; Eljárási Szabályzat 105–114. cikkei)**

17

Előzetes döntéshozatali eljárás

- ▶ **Tanulmányozandó:**
 - EUMSZ 267. cikk
 - Ajánlások a nemzeti bíróságok figyelmébe az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek előterjesztésére vonatkozóan (HL C 380, 8.11.2019, p. 1–9.) (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A32019H1108%2801%29>)
 - Az EUB Eljárási Szabályzata (HL L 265., 2012.9.29., 1–42. o.)
A Bíróság eljárási szabályzatának módosítása (HL L 173., 2013.6.26., 65. o.)
(<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=legissum%3Aai0049>)
 - Befogadott kérelmek (www.curia.eu)

18

Az uniós jog figyelembe vétele: kérelemre vagy hivatalból?

- ▶ A felek rendelkezési joga vs. az uniós jog elsőbbsége, tényleges és hatékony érvényesítése, hatékony bírói jogvédelem
- ▶ Kérelemhez kötöttség mint általános elv a perjogokban.
 - Jogcímhez kötöttség?
- ▶ Főszabály: tagállami eljárási autonómia elve
 - Kivételek (pl. bizonyítási teher – *C-222/84. Johnston*)
- ▶ EUB gyakorlata
 - Az eset egyedi jellegzetességeitől függő értékelés
 - *C-430/93. és C-431/93. Van Schijndel; C-312/93. Peterbroeck*
 - A gyengébb fél védelme érdekében (fogyasztóvédelmi ügyek) hivatalból alkalmazandó
 - *C-137/08. VB Pénzügyi Lízing; C-240/98. Océano Grupo*

19

Köszönöm a figyelmet!

20